

БІРЖОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУTHE EXCHANGE MARKET IN GLOBALIZATION CONDITIONS:
STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

УДК 339.172

Солодкий М.О.к.е.н., професор кафедри
біржової діяльності і торгівлі,
заслужений діяч науки і техніки України
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**Яворська В.О.**к.е.н., доцент кафедри
біржової діяльності і торгівлі
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

У статті розкриті особливості формування біржового ринку в контексті глобалізації товарних і фінансових ринків. Сформульовано роль і функції біржового ринку в ринковій економіці. Визначено тісну залежність стану національного біржового ринку від економічного розвитку країни. Відзначено, що, за умов невизначеностей і ризиків ефективним механізмом управління і мінімізації цінових ризиків є механізм хеджування біржовими деривативами на основі товарні і фінансові активи. Проаналізовано сучасний стан та структуру світової біржової торгівлі товарними та фінансовими деривативами. Розглянуті товарні та фінансові деривативи за видами базових активів. Виявлено домінування світової біржової торгівлі фінансовими деривативами над товарними біржовими інструментами. Показано види фінансових деривативів, які інвестиційно привабливі на провідних глобальних біржових майданчиках. Визначено напрями розвитку провідних світових бірж.

Ключові слова: біржовий ринок, глобалізація, консолідація, деривативи, ф'ючерси, опціони.

В статье раскрыты особенности формирования биржевого рынка в контексте гло-

бализации товарных и финансовых рынков. Сформулированы роль и функции биржевого рынка в рыночной экономике. Определена тесная зависимость состояния национального биржевого рынка от экономического развития страны. Отмечено, что в условиях неопределенностей и рисков эффективным механизмом управления и минимизации ценовых рисков является механизм хеджирования биржевыми деривативами на основные товарные и финансовые активы. Проанализировано современное состояние и структура мировой биржевой торговли товарными и финансовыми деривативами. Рассмотрены товарные и финансовые деривативы по видам базовых активов. Выявлено доминирование мировой биржевой торговли финансовыми деривативами над товарными биржевыми инструментами. Показаны виды финансовых деривативов, которые инвестиционно привлекательны на ведущих мировых биржевых площадках. Определены направления развития ведущих мировых бирж.

Ключевые слова: биржевой рынок, глобализация, консолидация, деривативы, фьючерсы, опционы.

The article reveals the peculiarities of the exchange market formation in the context of commodity and financial markets globalization. The role and functions of the global exchange market in a market economy are formulated. The article highlights the position that in today's conditions the assessment of the globalization impact on the pricing processes of commodity and financial markets remains important. Strengthening the tightness of the correlation between the world and national markets prices provides an additional opportunity to use the exchange-traded instruments of the world's leading exchanges by members of different geographical zones. Globalization, on the one hand, has contributed to the growth of new uncertainties and risks, and on the other hand, has created additional opportunities for market participants. The close dependence of the national exchange market state on the country's economic development is determined. It is noted that, in the conditions of uncertainties and risks, an effective mechanism for managing and minimizing price risks is the mechanism of hedging by exchange-traded derivatives for major commodity and financial assets. The article shows that the lack of trade in commodity and many financial derivatives on the domestic exchange market in the current realities can be offset by hedging derivatives with the highest level of correlation. In this regard, today the research of the global exchange market is urgent and timely. The article analyzes the current state and structure of the world commodity and financial derivative exchange trading. The domination of the world stock trading with financial derivatives over commodity exchange instruments was revealed. The types of financial derivatives that are attractive for investment on the leading global stock exchanges are shown. The directions of the leading world exchanges development are determined. It is shown that the strengthening of international competition for free financial capital has been an impetus for the rapid development of the commodity and stock exchange industry in the last two decades.

Key words: exchange market, globalization, consolidation, derivatives, futures, options.

Постановка проблеми. Зростання цінової нестабільності та напруги на світових товарних і фінансових ринках приводить до удосконалення та виявлення нових інструментів та ринків у світовому економічному просторі. Прозорість та конкурентні умови на світових ринках має забезпечувати організований механізм ринкової економіки – біржовий ринок. Біржова торгівля допомагає справлятися із ціновою волатильністю шляхом хеджування цінових ризиків.

У сучасних умовах важливою залишається оцінка глобалізаційного впливу на процеси ціноутворення товарних і фінансових ринків. Посилення тісноти кореляційного зв'язку між цінами світових та національних ринків забезпечує додаткову можливість у використанні біржових інструментів провідних світових бірж учасниками різних географічних зон.

Відсутність торгівлі товарними та багатьма фінансовими деривативами на вітчизняному біржовому ринку в нинішніх реаліях може бути компенсована хеджуванням деривативами з найбільшим рівнем кореляції. У зв'язку з цим сьогодні дослідження біржового ринку є актуальним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики біржового ринку, біржової торгівлі здійснено у значній кількості наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених-економістів. Серед вітчизняних дослідників можна виокремити праці В. Гниляк [4-5], О. Маслака, А. Масло, Ю. Рубана, М. Солодкого [1-4], О. Сохацької, М. Примостки та інших.

Постановка завдання. Метою є дослідження сучасного стану світового біржового ринку в умо-

вах цінової нестабільності та поглиблення консолідаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Біржовий ринок та біржова торгівля товарними і фінансовими деривативами нині зайняли чільне місце у ринковій економіці провідних країн світу. Біржовий механізм – це запорука організованого, прозорого та конкурентного середовища. Відкритість і доступність до біржових торгів та процесів ціноутворення зробили біржовий ринок визначальним елементом ринкової економіки. Водночас простежується тісний зв'язок зі станом біржового ринку в країні та зрілістю економічної системи [1-5].

Адже можна чітко спостерігати, як біржовий ринок миттєво реагує на економічні, політичні чи соціальні події, які відбулись або очікуються. Сучасна строкова форма торгівлі на біржовому ринку зробила його універсальним торговим майданчиком, який збирає учасників, які різні за стратегіями торгівлі, але однакові у їхніх бажаннях отримати прибуток чи мінімізувати втрати своїх активів [2-3].

Посилення глобалізації на всіх рівнях диктує свої умови та породжує нові загрози і ризики,

з якими повинні боротись учасники ринкових відносин не тільки на національному, а й на глобальному рівнях [4].

Посилення міжнародної конкуренції за вільний фінансовий капітал стало поштовхом до стрімкого розвитку біржової індустрії в останні два десятиліття (рис. 1).

Глобалізація, з одного боку, сприяла наростанню нових невизначеностей та ризиків, а з іншого – створила додаткові можливості для учасників ринку. Останні вийшли за межі національного рівня і сформували потужний глобальний капітал, який досить чутливий до глобальних змін на товарних і фінансових ринках. Крім того, значно спростився доступ до сучасних інноваційних інструментів біржового ринку.

Мінімізувати ризики чи інвестувати вільні кошти нині можна, користуючись біржовими деривативами провідних електронних біржових платформ.

Аналіз статистичних даних глобального біржового ринку за даними світової Асоціації ф'ючерсної індустрії (FIA) свідчить, що у 2018 р. була зафіксована рекордна активність учасників на провідних

Рис. 1. Взаємозв'язок глобалізації та біржового ринку

Джерело: побудовано на основі джерел [1-3]

світових біржових майданчиках. Кількість укладених угод на біржах зросла на 20,2% і сягнула нового в історії максимуму – 30,28 млрд. угод (рис. 2.). Така ситуація тільки ще раз підкреслює важливість деривативів та їх глобальне застосування [6].

Структура торгівлі на глобальному біржовому ринку за видами деривативів наведена на рис 3. Обсяги торгівлі ф'ючерсними контрактами у 2018 р. зросли на 15,6% до рівня 17,15 млрд. угод. Водночас торгівля опціонами на глобальному біржовому ринку за минулий рік мала більш відчутне зростання на рівні 26,8%, або 13,13 млрд. угод [6].

Порівняльна структура світової біржової торгівлі товарними і фінансовими деривативами свідчить про значне домінування фінансових інструментів упродовж останніх десяти років (рис. 4). Як свідчать статистичні дані Асоціації ф'ючерсної індустрії, частка торгівлі товарними деривативами зросла упродовж останніх п'яти років. Водночас порівняно з 2009 р. (2,31 млрд. угод) у 2018 р. – 6,03 млрд. угод, що майже у 3 рази більше [6]. Така ситуація може бути пояснена як підвищенням рівня виробництва і споживання аграрної продукції глобально, що викликало потребу у додатко-

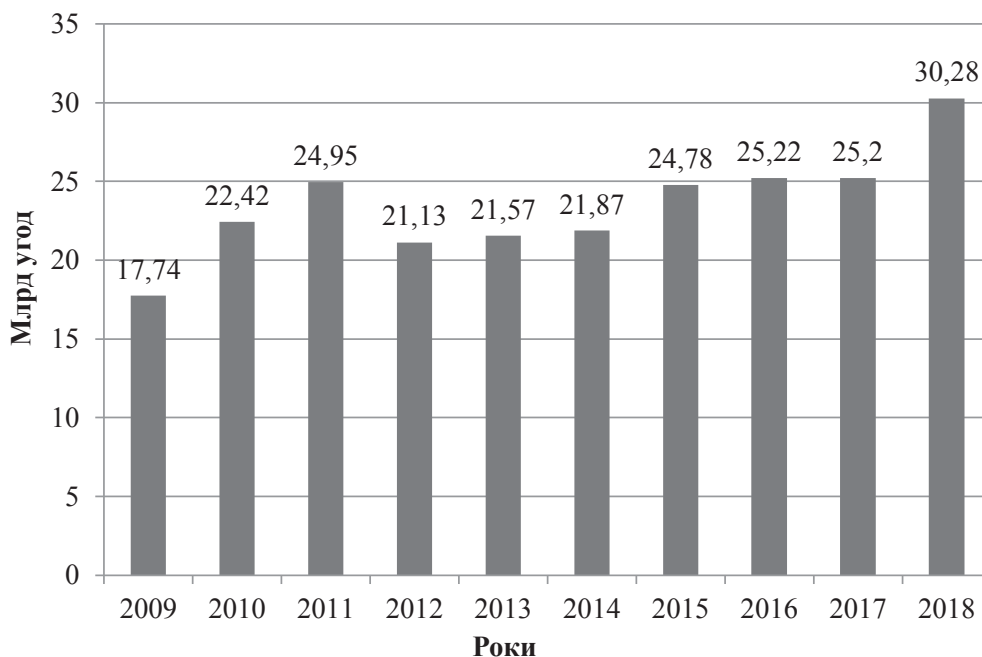

Рис. 2. Динаміка торгівлі на глобальному біржовому ринку, млрд. угод

Джерело: побудовано за даними FIA [6]

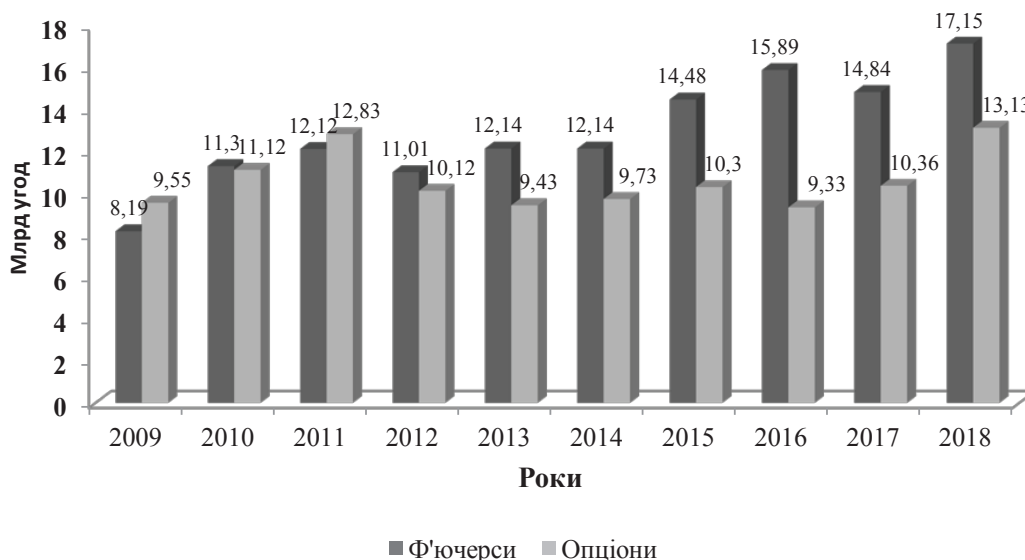

Рис. 3. Динаміка світової біржової торгівлі ф'ючерсами та опціонами, млрд. угод

Джерело: побудовано за даними FIA [6]

вому захисті виробників та споживачів від цінових ризиків, так і тим, що в останні роки фінансова нестабільність спричинювала активний перетік капіталу у товарні деривативи.

Товарні деривативи включають таку групу активів: енергоресурси, кольорові метали, дорогоцінні метали, аграрну продукцію, інші види активів (рис. 5).

Ці види деривативів порівняно з фінансовими мають більшу ймовірність прогнозування цінових трендів. Фінансові деривативи характеризуються високим попитом серед інвесторів у глобаль-

ному просторі і включають: фондові індекси, цінні папери, відсоткові ставки, валюту.

Порівняльна характеристика глобальної біржової торгівлі фінансовими та товарними деривативами, структурована за видами активів, вказує на значне домінування торгівлі фондовими індексами та цінними паперами і відсотковими ставками.

У 2017 р. та 2018 р. частка фінансових деривативів на фондові індекси становила 30% та 33%, відбулося зростання на 3%. Біржова торгівля цінними паперами, в основному акціями та облігаціями, залишилася незмінною упродовж останніх

Рис. 4. Динаміка світової біржової торгівлі фінансовими та товарними деривативами, млрд. угод

Джерело: побудовано за даними FIA [6]

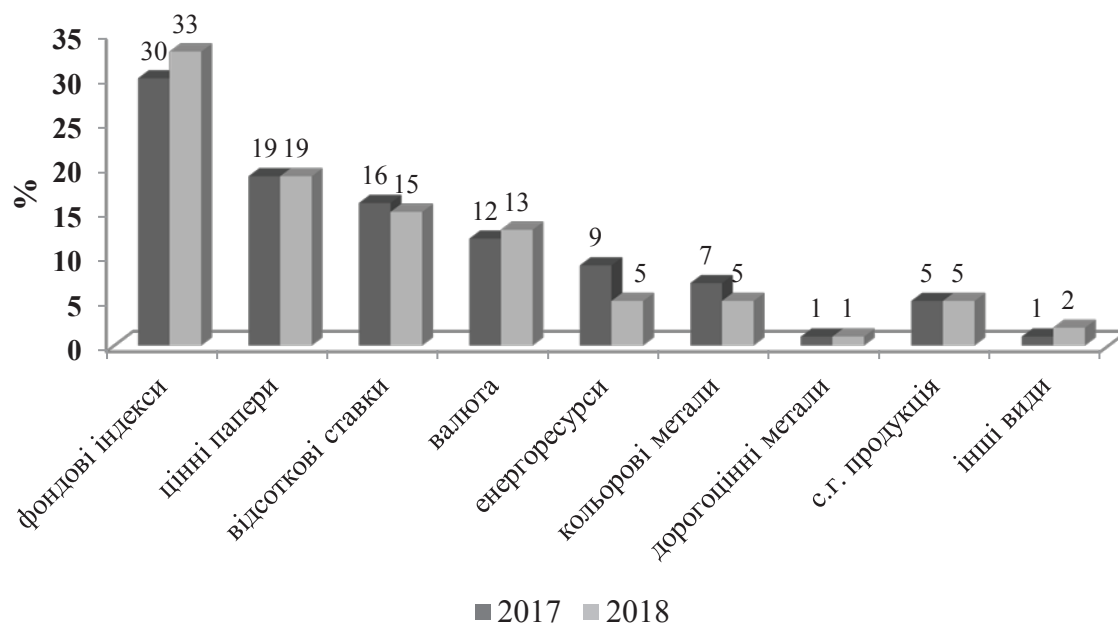

Рис. 5. Порівняльна структура світової біржової торгівлі за видами активів, %

Джерело: побудовано за даними FIA [6]

двох років – 19%. Зміна торгівлі деривативами на відсоткові ставки відбулась у бік зниження на 1% і становила у 2018 р. 15%, тоді як частка торгівлі фінансовими деривативами на валютні курси зросла на 1% до рівня 13%. У групі товарних деривативів частка енергоресурсів скоротилася за рік на 4% і становила лише 5%. Частка товарних деривативів на аграрну продукцію залишилася на однаковому рівні – 5%. Крім того, відбулося скорочення і частки торгівлі кольоровими металами з 7% до 5% [6].

Зростання глобального впливу на тенденції біржової торгівлі значно підсилило функціональне призначення біржового ринку в сучасних умовах, що простежується через такі функції [2, с. 26-31]:

- глобалізацію процесів ціноутворення;
- зниження впливу цінових ризиків на суб'єкти ринку;
- просторовий і географічний перерозподіл товарних і фінансових потоків;
- прогнозування кон'юнктури світових товарних і фінансових ринків;
- доступність до товарних та фінансових деривативів на глобальному рівні.

Необхідно зазначити, що глобалізація підвищила роль біржової торгівлі у стабілізації світових товарних та фінансових ринків. Конкурентоспроможність біржових майданчиків на глобальному рівні сприяє консолідації бірж, постійному удосконаленню їхнього технологічного рівня та наявності широкого спектру інструментів, здатних задовольнити потреби найвибагливіших спекулянтів і хеджерів.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, глобалізаційний вплив із кожним роком забезпечує значне наближення національних ринків та їхніх суб'єктів до світових майданчиків. Така ситуація може бути охарактеризована певними позитивними рисами. По-перше, вітчизняні учасники товарних та фінансових ринків мають усе більший доступ до сучасних біржових інструментів; по-друге, навіть за відсутності вітчизняної торгівлі товарними та фінансовими деривативами доступ до світових інструментів дає можливість швидко адаптуватися до постійного впливу глобалізації і нових викликів нестабільності і ризиків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біржовий ринок [Електронний ресурс]: навч. посіб./ За ред. М.О. Солодкого. Київ: Агроосвіта, 2010. 565 с. URL: <http://www.agroosvita.com/sites/default/files/libery/economik/BR.pdf> (дата звернення 25.05.2019).
2. Біржовий товарний ринок: навч. посіб./ За ред. М.О. Солодкого. Київ: Компрінт, 2017. 482 с.
3. Біржова торгівля товарними деривативами: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні: монографія/ М.О. Солодкий, В.О. Яворська. Київ: ЦП Компрінт, 2015. С. 10-66.
4. Біржові товарні деривативи: теорія, методологія, практика: монографія / М.С. Солодкий, В.О. Гниляк. Київ: Аграр Медіа Груп, 2012. С. 6-26.
5. Гниляк В.О. Методологічні аспекти формування поняття деривативу // Агроінком. 2006. № 1. С. 72-74.
6. Will Acworth. FIA releases annual trading statistics showing record ETD volume in 2018. [Електронний ресурс]. URL: <https://fia.org/articles/fia-releases-annual-trading-statistics-showing-record-etd-volume-2018>. (дата звернення 30.05.2019).

REFERENCES:

1. Solodkyj M.O. (2010). *Birzhovyy rynek* [Exchange market]. Kyiv: Agroosvita. [Online], Available at: <http://www.agroosvita.com/sites/default/files/libery/economik/BR.pdf>. (Accessed 25 May 2019). (in Ukraine).
2. Solodkyj M.O. (2017). *Birzhovyy tovarnyy rynek* [Commodity exchange market]. Kyiv: Komprynt. (in Ukraine).
3. Solodkyj M.O. and Javorsjka V.O. (2015). *Birzhova torghivlja tovarnymi deryvatyvamy: svitovyj dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini* [Commodity derivatives exchange trading: world experience and prospects of development in Ukraine]. Kyiv: Komprynt. (in Ukraine).
4. Solodkyj M.O. and Ghnyljak V.O. (2012). *Birzhovi tovarni deryvatyvy: teorija, metodologhija, praktyka* [Exchange-traded Commodity derivatives: theory, methodology, practice]. Kyiv: Aghrar Media Ghrup. (in Ukraine).
5. Ghnyljak V.O. (2006). *Metodologhichni aspekty formuvannja ponjattja deryvatyvu* [Methodological aspects of the formation of the derivative concept]. Aghroinkom, no. 1, pp. 72-74 (in Ukraine).
6. Will Acworth.. (2018). FIA releases annual trading statistics showing record ETD volume in 2018. [Online], Available at: <https://fia.org/articles/fia-releases-annual-trading-statistics-showing-record-etd-volume-2018>. (Accessed 30 May 2019). (in English).

Solodky Mykola

Candidate of Economic Sciences,
Professor of the Department of Stock Exchanges and Trade,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Yavorska Valentyna

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Stock Exchanges and Trade
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

THE EXCHANGE MARKET IN GLOBALIZATION CONDITIONS: STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

The purpose of the article. The article reveals the peculiarities of the exchange market formation in the context of the globalization of commodity and financial markets. The current state and structures of the world commodity and financial derivatives trade are analyzed. The directions of the leading world exchanges are determined.

Methodology. The growth of price volatility leads to the improvement and detection of new instruments and markets in the world economic space. Transparency and competitive conditions on the world markets should be ensured by an organized mechanism of a market economy – the commodity exchange market. Exchange trading helps to cope with price volatility by hedging price risks.

Results. In today's conditions, an assessment of the globalization impact on the pricing processes of commodity and financial markets remains important. Strengthening the tightness of the correlation between the prices of world and national markets provides an additional opportunity to use the exchange-traded instruments of the world's leading exchanges by members of different geographical zones.

The lack of trading in commodity and many financial derivatives on the domestic exchange market in these days can be offset by hedging derivatives with the highest level of correlation.

It is shown that today one can clearly observe how the exchange market reacts instantly to the economic, political or social events that have occurred or are expected. The modern term of trading on the exchange market has made it a universal trading platform that gathers participants in different trading strategies but equals their desire to profit or minimize the loss of their assets. It was established that the growth of global influence on the stock exchange trading tendencies significantly enhanced the functional purpose of the exchange market in modern conditions, which is traced through the following functions: globalization of pricing processes; reduction of the price risks influence on the subjects of the market; geographical redistribution of commodity and financial flows; forecasting of the world commodity and financial markets; access to commodity and financial derivatives at the global level.

Practical implications. The article highlights the fact that the consolidation of international competition for free financial capital has been an impetus for the rapid development of the exchange-traded industry in the last two decades. Globalization, on the one hand, has contributed to the growth of new uncertainties and risks, and on the other hand, has created additional opportunities for market participants. The latter went beyond the national level and formed a powerful global capital, which is quite sensitive to global changes in commodity and financial markets. In addition, access to modern commodity and stock exchange markets is significantly simplified. Minimizing risks or investing in free funds today can be done using exchange-traded derivatives of leading electronic exchange platforms.

Value/originality. In our work, we considered a record activity of participants on the world's leading stock exchanges. The number of deals on world exchanges increased and reached a new maximum in history. This situation only once again emphasizes the importance of derivatives and their global application.